

ACC. N:R M. 15340:1-12.

Landskap: Skåneland Upptecknare: Från Johansson, Vävöbäck
Härad: Viske Berättare: ett flertal personer, alla föd-
Socken: Vävö Berättarens yrke: da i Vävö
Uppteckningsår: 1961. Född år ..... i .....

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Allmogens sitmöbler. s. 1-12.

LuF 94

2 2/2 - 61

Skriv endast på denna sida.

Allmogens sittmöblerLUF 94

Luf 94.

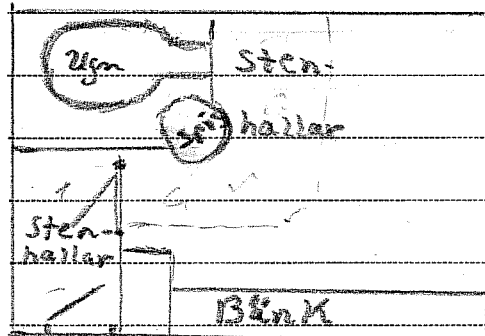
Bänkar

I de gamla ryggstugorna förekom det allmunt sittbänkar. I de större stugorna en långbänk och en tvåbänk. Förmodligen användes någon av dessa bänkar även som sovplats, åtminstone tillfälligt. En särskild bänk för bjäderfä förekom även, enligt vad min mormor berättade om. Han var född 1836. Men hönser kunde även ha sin sovplats under den inbyggda sängen. Hönserns bänk stod närmast förstugan. Platsen längst fram i stugan var mest hedersam.

Unggift om bänkar framför
långbord eller slagbord saknas. Likaså
om något särskilt högsäte var brukligt
här på trakten, vilket knappast är troligt.
Enkelt folk och kringvandrande färdare fick
hålla till i närheten av spiselst. För dylikt
folk fanns även en särskild sovplats på
farren ovanför bakugnen. I början av en
ramsa från 1800-talet heter det bl. a.

"Mårbon på farren med sitt
nattlojer".

Fattigt folk från Marks härad i Västergötland som vandrade omkring i den
holländska kustbygden, och färdade om
mot. Vanligt på 1800-talet.

Skiss av en mindre ryggstuga i
Värö, ritad i början av 1900-talet.
Tavle ovanför bakugnen. Användes som
sovsplats.

Med slutet på 1870 - och under
1880 - och 1890-talet skedde efterhand en
ändrad möbleringsplan än vad som
var brukligt i bälstugorna. De äldre
ryggstugorna var nu så gott som helt
bortriena och hade blivit ersatta med
loftstugar. Med dem försvann även den
gamla naturbrukshållningen, som tidigare
helt satt sin prägel på bondens vardags-
miljö. Där familjen var sysselsatt med
att karda, spinna och väva större delen
av året för att få garn och tyg till
egna klädesplagg. Men där även betyd-
ande partier av olika vävnader fram-
ställdes till försäljning i städerna.
Storstugan var därför under denna tid
helt upptagen av spinnrockar, kasper,
vävstolar och andra garnredskap. Ett

5
arbetsrum fyllet av en ständigt och rast-
lös verksamhet som endast avbröts av
helgernas stillhet och ro eller för de
veckor på året då skräddaren och sko-
makaren jämte deras gesäller tog stor-
stugan i ansvär för tillverkning av
kläder och fotoplägg åt familj och fjärd-
folk på gården.

Sedan laga skiftet var slutfört
vid ingången av 1870-talet, och i grund
reformert jordbruksdriften och även
industrin gjort sitt genombrott, övergick
bönderna efterhand till renninghushåll-
ning. Man köpte sina förnödenheter av
kläder, redskap samt möbler och hus-
geråd av skilda slag. Storstugan på
bondens gård omändrades i och med
denna utveckling till ett finrum, där

6

men ganska sällan vistades och familjen
uppehåll sig i köket och någon kam-
mare därtill. Denna förändring ägde
rum från 1880 fram till 1912. De större
bondgårdarna gick härvid i före och de
mindre följde så småningom efter.

Det berättas en nog så betydande
historia i detta sammanhang från slutet
av 1880-talet. På en större bondgård hade
man övergått till den nya ordningen.
Skurat jobben rensa och brett ut träsmittor
över jobben i stuga och kamnare.
Tidigare sködde man görsel på jobben,
jämte kackat ensis till söndagarna, och
gick dagligen med träskorna på inne
i stugan.

Byktet om den nya högfärden
spred sig snart över hela byn och trakten

Ärromkring. När en gammal bonde
från en av granngårdarna kom till om-
skrivna gård i ett ärende satte han
på trots mot nymodigheterna av sig
träskorna i portjungen och gick i bara
strumpkläden över den smutsiga gårds-
planen och in i stugan. Inkommer
i stugan yttrade han till gårdsfolket:
"Jag har hört att här är så fint, så
jag tänkte det var bäst att sätta trä-
skorna i porten."

Pullar

Olika slag av pullar var van-
liga i Väst. Man hade sitt- och arbetspullar.
Bland både bönder, fiskare och hant-
verkare. En särskild mjölkpull var
allmän. Brudpullar fanns även på

eustaka järdar. De senare gick i allmän-
het i län vid vigsel i hemmen.

(Foton på olika typer av stolar sändes senare)

Stolar

Äldre ännu bevarade stoltyper
från slutet av 1700 - och början av 1800-talet
var i regel omålade. Om någon stol var
målad var det vanligen i någon blå
eller brun färg. Mycket vanligt var det
med stolar med bänken av flätad eller
snodd kalin.

I ryggstugan förekom det spar-
samt med stolar, då de väggfasta bänkarna
användes som sittplatser. Husfaderns eller
gammelfärs stol stod dock längst fram i
stugan. Övriga stolar så de inte varo i
bruk sattes någon vägg eller framför ett

bord.

Flusboderns stol fick även tjänstgöra som sittplats för prästen eller andra herrskapspersoner ifall sådana herrar händelsevis kom på besök.
(Foton på äldre stoltyper sändes senare)

Särskilda stoltyper

Vardliga stolar med tre ben finnes ej bevarade, varför man saknar kännedom om sådana förekommit här eller ej. Endast en karnstol från 1700-talet finnes i vår stolsamling med tre ~~ben~~ ben.

Fällstolar, kubbstolar och stolar som även kunde användas som bord förekom såvitt någon nu känner till ej här i Värö.

Gungstolar kom i bruk här i Värö

på 1890-talet eller något år tidigare. Dessa var försedda med dekorativt utförda mönster i guld, silver och färg.

Gungstolar med spiralbjädrar och stoppad sittskinn i bruk i Väst om-
kring år 1910 och ären därefter. Tillades för amerikansk gungstol.

Barnstolar förekom här och var. Placerades i regel på golvet

Yngre stoltyper

Mot slutet av 1880-talet började man köpa stolar av olika slag, mest pinnstolar och Ballabostolar (från Bollebygd i Västergötland). Pinnstolarna hade sitt av en ~~hunn~~ träskiva med runda hunn borrarade hål eller ett fjockt sitt av plankor, runt eller av avlång fjolliknande form.

Försedda med svavade ben och stax samt
6 pinnar i ryggstödet, betsade i brunt och
polerade.

Stolar med stoppad ~~sitt~~ sits
kom på bondgårderna i bruk i början av
1920-talet. Tidigare hade stolar med stoppad
sits funnits i herrgårdshemmen under hela
1800-talet. Fätöljer började införas på 1930-40
och 1950-talet. I de mer välutrustade hemmen
hade tidigare funnits en eller annan karmstol.
Loffgrugg med fätöljer är nu, 1961, allmän
i så gott som varje hem i Tärö.

Tillverkning

Under äldre tid tillverkade
bönderna själva eller kunniga bydesnickare
deras behov av olika möbler. Fästol höjde
man dock ibland vid marknadsbesök i

Göteborg. Då oftast tillverkade i Kinds-
me.

För bönderna och bygdesnickarna
blev tillverkningen av möbler en bi-
syssla.

Efter 1880 har man köpt möbler
antingen på marknader eller i möbel-
affärerna i Varberg eller Kungälv. Ibland
även av kringresande försäljare från gräns-
strakterna av Västergötland och Småland.
Nu i allmänhet från möbelaffärerna
i Varberg.

Varifrån pinnstolarna kom på
1880- och 1890-talet har jag ej lyckats få bestämt
svar. Men det är troligt att möbelsnickarna i
Kindsme och Bollebygd även tillverkade pinn-
stolar, när dessa stoltyper blev populära
och efterfrågade. Smålandningarna höll sig
vid sin framme på detta område.